

تکافل (بیمه تعاونی اسلامی)

از تئوری تا عمل

محمد صادق زارع^۱

چکیده:

این نوشتار بیمه تعاون اسلامی (تکافل) را مورد بررسی قرار داده بطوریکه در ابتدای بحث، مبانی فقهی و تاریخیچه شکل‌گیری این نوع بیمه مطرح می‌گردد و به دنبال آن مبانی نظری و تئوریک ساختار و عملکرد شرکت بیمه تکافل شرح داده می‌شود و از آنجا که گزارشات و نشریات علمی ارائه شده از صنعت بیمه تکافل غالباً بصورت تئوریک و متفاوت از عمل در دنیای واقع می‌باشد سعی گردیده تا به بیان نحوه عملکرد واقعی شرکت‌های بیمه تکافل فعال در سطح جهان پرداخته شود و جهت ادراک بهتر موضوع به دنبال آن نمونه صورت سود و زیان یک شرکت بیمه تکافلی ارائه گردد و در نهایت نیز نگاهی کلی به بازار بیمه تکافل در سطح جهان و ایران صورت می‌پذیرد و چالش‌های پیش روی این صنعت نیز بیان می‌گردد.

واژه گان کلیدی:

تکافل، بیمه اسلامی، صندوق سهامداران، صندوق بیمه گذاران، مازاد صندوق، شریعت، مضاربه، وکالت

مقدمه

از آنجائیکه ماهیت عملیات بیمه را میتوان در نظام کمک‌های دو جانبه برای پرداخت پول خون (دیه) در آداب و رسوم عرب نیز مشاهده کرد، از اینرو، قضات مسلمان عموماً معتقدند که مفهوم بیمه با مفهوم " شریعت " تناقضی ندارد. در حقیقت، اصل غرامت و مسئولیت گروهی مورد قبول اسلام و پیامبر اکرم بوده است. حقوقدانان مسلمان، اذعان دارند که پایه و اساس مسئولیت مشترک در نظام عقیلا که توسط مسلمانان مکه (مهاجرین) و مدینه (انصار) مطرح شده بود، شالوده بیمه مشترک را بنا نهاد. تعالیم اسلام بعنوان یک دین کامل، دربرگیرنده کلیه مفاهیم صلح،

^۱- سرپرست اداره مطالعات و تحقیقات شرکت بیمه ملت.

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

رفاه اقتصادی، پیشرفت مسلمانان در زندگی شخصی، فامیلی و در سطح امت میباشد. بمنظور آشکار ساختن اهمیت این موضوع در زندگی یک مسلمان، اسلام خواستار حفظ یکسری حقوق اولیه بمانند موارد ذیل می باشد:

- حق حفاظت از دین
- حق حفاظت از زندگی
- حق حفاظت از شخصیت، شأن و منزلت انسانی
- حق حفاظت از اموال
- حق حفاظت از افکار

یک نظریه پذیرفته شده عمومی می گوید که بیمه اسلامی اولین بار در اوایل قرن دوم عصر اسلام بوجود آمد. این امر درست زمانی مطرح شد که عرب های مسلمان رابطه تجاری خود را با هند، مالایا، مجمع الجزایر و سایر کشورهای آسیایی گسترش داده بودند. تجار بدلیل مسافرتها طولانی، در نتیجه حوادث ناگوار و دزدی در راه، اغلب با خسارتهای سنگینی مواجه میشدند. بر مبنای اصل اسلامی " همکاریهای دو جانبه " به روش درست، همگی تجار به گرد هم جمع شدند تا قبل از انجام مسافرتها طولانی نشان صندوقی تشکیل دهند. این صندوق بمنظور جبران خسارت افرادی از گروه بود که در نتیجه وقایع ناگوار دچار خسارت می شدند. در حقیقت اروپاییان این روش را استقبال کرده و نام آن را " بیمه دریایی " نهادند. در پرتو نظریه فوق و همچنین احساس نیاز به داشتن پوشش بیمه‌ای، قضات مسلمان، نگاه فراتری نسبت به نظام اسلامی بیمه پیدا کردند. نتایج بررسیهای آنان نشان میدهد که بیمه در اسلام باید بر مبنای اصول تقابل و همکاری باشد. بر مبنای این اصول، نظام بیمه اسلامی شامل مسئولیت مشترک، غرامت مشترک، منافع مشترک، وحدت و ... می باشد.

طبق نظر قضات، این مفهوم بیمه در اسلام مورد قبول می باشد زیرا:

- (۱) اعضاء صندوق برای آسایش و رفاه مشترک اعضاء با یکدیگر همکاری می کنند.
- (۲) هر عضو سهم خود را به صندوق پرداخت می نماید تا در موقع نیاز عضو دیگر مورد استفاده قرار گیرد.
- (۳) این مفهوم در زیر گروه/یا جزء تقسیمات قرارداد " هبه " می باشد که خسارتهای تقسیم و مسئولیت ها را طبق نظام صندوق مشترک، توزیع می نمایند.
- (۴) تا زمانی که مساعدت و همکاری مطرح باشد، عنصر عدم اطمینان حذف خواهد شد.
- (۵) هدف از بیمه کسب منفعت از دیگران نیست.

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

نظریه مورد قبول حقوقدان مسلمان اینست که عملیات بیمه ای مرسوم نوعی معامله تواتری به صورت خرید و فروش می باشد که با قوانین و الزامات شریعت اسلام بدلیل دارا بودن ۳ عامل ذیل مطابقت ندارد :

عنصر القرار که به معنای نامعلوم یا عوامل احتمالی در اجرای قرارداد از آن یاد میشود در بیمه نامه های عمر و بیمه های عمومی مورد استفاده قرار می گیرد. این عبارت به دلیل احتمالی بودن موضوع قرارداد یا موکد علیه می باشد چرا که یکی از اصول بنیادین قراردادهای اسلامی معلوم بودن موکد علیه یا موضوع قرارداد می باشد. در چنین قراردادی، بیمه گذار مبلغ معینی (حق بیمه) پرداخت می نماید و در عوض شرکت بیمه پرداخت مبلغ معینی غرامت (مبلغ بیمه شده) را در صورت بروز وقایع فاجعه آمیز تضمین می نماید. اما بیمه گذار از میزان خسارت آتی یا پرداخت آن توسط شرکت بیمه اطمینان ندارد.

علاوه بر این، هر نوع قرارداد که به نفع یک طرف قرارداد و باعث ایجاد خسارت ناعادلانه به طرف دیگر شود در گروه " قرار " طبقه بندی میشود. این مسئله در بیمه نامه های عمر و عمومی صادق است. در حالت قبلی برای مثال، اگر بیمه گذار بخواهد قبل از روز خسارت، بیمه نامه را باطل کند، حق بیمه پرداختی را از دست میدهد. به همین نحو، شرایط " استاندارد دوگانه " به معنای اخذ هزینه ابطال بیمه نامه عمومی از جانب بیمه گذار و برگشت قسمتی از حق بیمه در صورت ابطال بیمه نامه از جانب شرکت بیمه حاکم می باشد.

طبق فتوای صادره انجمن فقه اسلامی جده، تمامی انواع بیمه نامه های موجود از لحاظ شریعت اسلام غیرقابل اجرا می باشند. دلایل مطروحه به شرح ذیل می باشد :

(۱) قرارداد - (عدم اطمینان - احتمالی بودن)

قرارداد بیمه یک نوع قرارداد خرید و فروش است لذا طبق قوانین شریعت اسلام می بایست شرایط قرارداد خرید و فروش را داشته باشد. یکی از شرایط این نوع قراردادها مشخص بودن موضوع مورد معامله است. یعنی هم خریدار و هم فروشنده می بایست از مبلغ معامله در زمان معامله آگاه باشند. اما بیمه به خاطر ماهیتش احتمالی یا محتمل الوقوع است. شخص نمی تواند پیش بینی کند که خسارت چه زمانی و با چه شدتی بروز خواهد کرد. بنابراین به دلیل وجود عامل " القرار " (احتمالی بودن) قراردادهای فعلی بیمه با شرایط قراردادهای خرید و فروش مورد نظر شریعت اسلام مطابقت نمی کند بنابراین مورد قبول نمی باشند.

(۲) قمار - به موجب وجود القرار در قراردادهای بیمه، عنصر قمار نیز در این بحث مطرح می شود. این مطلب بدان معنا نیست که بیمه نوعی قمار کردن است اما بدلیل ماهیت احتمالی یکطرف قرارداد به طور ناعادلانه ای متمکن می شود.

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

۳) ربا (بهره) - معمولاً شرکتهای بیمه اطمینان میدهند که درآمد حاصل از سرمایه گذاری آنها با حداقل ریسک، حداکثر خواهد شد. با در نظر گرفتن عنصر فراریت بازار سرمایه، بیشتر حق بیمه ها به سرمایه گذاریهای بهره بردار تعلق میگیرد. با توجه به دلایل فوق الذکر، محققین اسلامی در سراسر جهان، بدنبال جایگزینی برای تأمین نیاز روزافزون بیمه هستند. در سال ۱۹۵۸ انجمن فقه اسلامی جده، سیستم "تکافل" را بعنوان یک جایگزین ماندگار برای بیمه به تصویب رساند.

تکافل

تکافل کلمه‌ای است مأخوذ از فعل عربی "کفال" به معنای رسیدگی کردن (برآورده کردن نیاز یک شخص) و بیمه تکافل در واقع جبران خسارتهای ناشی از حوادث و تکمیل نظام بانکی بدون بهره می‌باشد. این نوع بیمه با بیمه‌های مرسوم (بیمه‌های بازرگانی رایج) از نظر جبران زیانهای مالی مشابهت زیادی دارد. تکافل مبتنی بر اصل قرآنی تعاون و به معنی "کمک متقابل و میان گروهی" است و هر عضوی در حمایت از نیازمندان داخل گروه سهم دارد. این نوع بیمه شبیه به "بیمه تعاونی" است، این عملیات بیمه‌ای درست مانند بیمه‌های مشترک است که در سالهای اولیه پیدایش بیمه نیز استفاده می‌شد. حتی امروزه در بین گروهی از افراد مورد استفاده قرار می‌گیرد.

تکافل به عنوان طرحی بر مبنای برادری/اخوت، وحدت و همکاری دو جانبه تعریف میشود به صورتی که کمکهای مالی دو جانبه بین اعضاء در صورت نیاز هر یک از اعضاء و توافق سایرین فراهم می‌نماید.

تکافل به معنای کمکهای متقابل در بین اعضاء گروه می‌باشد، بدین معنی که هر عضو از گروه سعی و تلاش می‌کند تا شخص نیازمند در گروه را حمایت نماید. این عملیات درست مثل بیمه‌های مشترک می‌باشد که در سالهای اولیه پیدایش بیمه، نیز استفاده میشد و حتی امروزه نیز بین گروهی از افراد مورد استفاده قرار می‌گیرد.

مفهوم اصلی "تکافل" پرداخت حق بیمه بر مبنای تبرع (همکاری یا هدیه) می‌باشد. قصد و نیت برای پرداخت اعانه (پرداخت بصورت هدیه) نوع یا ماهیت قرارداد را عوض می‌کند زیرا قرارداد دیگر ماهیت خرید و فروش نداشته بلکه یک نوع قرارداد اعانه یا مشارکت میباشد. از لحاظ شریعت اسلام، این حالت، الزامات قرارداد را عوض می‌کند و از اینرو قرارداد تکافل جایگزین ماندگاری برای بیمه خواهد بود.

تفاوت دیگر تکافل با سایر قراردادها این است که درآمد حاصل از سرمایه گذاری عملیات تکافل طبق شریعت اسلام مصرف شود.

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

عبارت تکافل در زمان پیامبر اکرم (ص) نیز مورد استفاده قرار می‌گرفت یعنی زمانی که مسلمانان به صندوقی که "الکنز" نامیده می‌شود و تحت نظام عقیل قرار داشت، کمک می‌کردند.

این اعانات به منظور کمک به عضوی از اعضاء جامعه شان بود که مسئول پرداخت دیه (پول خون) بودند. مهمترین جنبه های عملیات تکافل در ذیل بطور اختیار بیان شده است:

- شرکت، پذیرنده ریسک نیست.
- شرکت بعنوان مدیر و امین و ناظر بر عملیات تکافل محسوب می‌شود.
- تمامی اعانات پرداخت شده توسط اعضاء در صندوق تکافل موسوم به "وقف" ذخیره می‌شود.
- تمامی پرداختها حاصل از منافع تکافل (یعنی خسارات) از محل صندوق وقف تأمین می‌شود.

در همان زمان، پولی که به صندوق تکافل وارد می‌شد به سرمایه‌گذاری که مورد قبول شریعت اسلام بود تخصیص می‌یافت.

- اگر از محل صندوق وقف تکافل، سود و منفعتی عاید شد، بین اعضاء صندوق تقسیم خواهد شد.

تکافل به معنای ترویج اخوت اسلامی بین اعضایی است که بار مسئولیت یکدیگر را پذیرفته اند.

اصول تکافل

اولین بیمه گر تکافل در سال ۱۹۷۹ در سودان تأسیس شد، و اکنون بازار بمنظور دربرگرفتن بیشتر از ۱۰۰ شرکت، از جمله "windows" (عملیاتیهای وابسته به بیمه گران معمول) رشد کرده است. تکافل هم محصولات عمومی (غیرعمر) و هم محصولات خانوادگی (عمر) را شامل می‌شود. رشته محصول خانوادگی شامل طرحهای بیمه عمر و درمانی و نیز طرحهای تأمین هزینه تحصیل، حوادث (تصادف) و درمانی مسافرت می‌شود. افزایش ناگهانی شرکتهای تکافل در دوران اخیر واکنشی نسبت به مغایرت بطور معمول پذیرفته شده بین اعتقادات اسلامی و مدل بیمه قراردادی است.

بیمه تکافل در حقیقت برنامه همکاری تسهیم ریسک است که به جهت سعادت جامعه ایجاد شده است. هدف این سیستم ایجاد سود نیست بلکه حمایت از اصل اسلامی تکافل است - "بار یکدیگر را بردوش داشته باشید". در نتیجه، بیمه تکافل بر مبنای مفهوم اخوت، همبستگی و همکاری متقابل است. شرکت کنندگان تکافل موجب کمک به حفاظت از یکدیگر در برابر تأثیر فاجعه و ریسک پیش بینی نشده می‌شود (هبه کردن)، در حالیکه در مدل

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

بیمه معمول، دارندگان بیمه نامه حق بیمه ها را بمنظور حفاظت از خودشان، یا منافعشان از نوعی از ریسک پرداخت می کنند.

دیگر اعتقادات یا اصولی که عملیتهای تکافل در نظر دارند به آنها بپردازند اجتناب از هم عدم قطعیت، بویژه از لحاظ میزان و زمان بندی پرداختهایی که صورت گرفته می شود؛ و هم سود بیش از حد (بعنوان رباخواری پنداشته می شود) اگر به شکل پرداختهای دریافت شده در صورت فوت، یا هر شکل بهره مالی باشد (یعنی پرداختهای کوپن ورق قرضه).

تکنیکهای آکچوئری و بیمه گری به شیوه ای مشابه همانند بیمه معمول بکار می روند، در بیمه تکافل بیمه گر تکافل ریسک زیان بالقوه را برآورد می کند و مبنای کمکی (حق بیمه) را که مناسب آن ریسک تجمعی است بمنظور حمایت صندوق مشترک از زیانهای بیش از حد ایجاد می کند. با این وجود، برخلاف حق بیمه مبتنی بر ریسک پرداخت شده توسط دارنده بیمه نامه در مدل بیمه معمول (که در آن هر بیمه گذار نرخی متناسب با سطح فرض شده ریسک می پردازد)، هر شرکت کننده تکافل به شکرانه اصل زیربنایی همکاری مشترک بطور مساوی در حمایت از صندوق مشترک سهیم است.

در مورد بیمه اتکایی، این بیمه نیز باید بر مبنای مفهوم روی هم گذاشتن تکافل باشد. بیمه گر اتکایی باید در درجه اول بعنوان مدیر ریسک عمل نماید (گرداننده بیمه تکافل مجدد) و نباید بیش از اندازه از نتایج بیمه گری سود برد. با این وجود، بدلیل فقدان نسبی ظرفیت و کیفیت ارائه کنندگان واقعی تکافل مجدد، بیمه اتکایی نزد بیمه گران اتکایی معمول ممکن است بنابر محدودیتهای و شرایط معین شده خاص اجازه داده شود.

الگوهای مطرح شده در خصوص تکافل

به جهت اینکه برنامه های تکافل از لحاظ مالی در طی بلند مدت قابل اطمینان باشند و نیز به جهت دادن انگیزه به بیمه گران تکافل برای توسعه و رواج این برنامه ها بمنظور قرار دادن راههای متفاوت بیمه معمول در اختیار مسلمانان، این گردانندگان به معنای سنتی تر باید تا حدی از طریق سودها پاداش داده شوند. معهدا سودها هدف نهایی عملیات نیستند.

مسلمانان اعتقاد دارند که یگانگی در گوناگونی وجود دارد، بنابراین برای بیمه گران تکافل یک مدل عملیاتی ترجیح داده شده وجود ندارد. معمولاً عالمان شریعت درباره بخشهای اساسی معینی موافقت می کنند که برای شرکت تکافل پذیرفته ای شدن لازم هستند؛ با این وجود تفاوتهای عملیاتی تا زمانیکه هیچ تناقضی با هیچ یک از باورهای مذهبی ضروری وجود ندارد تحمل می شوند. در حال حاضر سه مدل عملیاتی اولیه وجود دارد.

۱- مدل تعاونی

مدل تعاونی (بیمه تعاونی) مفهوم مضاربه بی غش را در معاملات روزانه به کار می بندد، که در آنها این مدل ارزشهای اسلامی اخوت، یگانگی، یکپارچگی و همکاری متقابل را تشویق می کند. در مفهوم مضاربه بی غش، شرکت کننده و شرکت تکافل درآمد سرمایه گذاری مستقیم را تقسیم می کنند، در حالیکه شرکت کننده محق به داشتن ۱۰۰٪ مازاد با هیچ نوع کسر^۲ صورت گرفته ای پیش از توزیع است. براساس مفهوم تعاونی، دو مدل اصلی وجود دارد، مضاربه و وکالت. در واقع، تنوعهای بسیاری از این مدل‌های اصلی وجود دارد، اما اصولاً این تنوعها یکی از این دو چارچوب مفهومی را دنبال می کند.

مضاربه. این مدل، مدل اصلاح شده تسهیم سود و زیان است. شرکت کننده و بیمه گر تکافل، مازاد را تقسیم می کنند. تقسیم این سود (مازاد) متفاوت است. این تقسیم بر مبنای نسبتی است که بطور متقابل بین طرفین قرارداد توافق می شود. معمولاً، این توافقات تسهیم ریسک به بیمه گر تکافل اجازه می دهند در نتایج ناشی از عملیاتهای بیمه گری و نیز بازده های عملکرد مطلوب حق بیمه های سرمایه گذاری شده سهیم باشد.

وکالت. این مدل، مدل مبتنی بر حق الزحمه است. تسهیم ریسک تعاونی در میان شرکت کنندگان در شرایطی رخ می دهد که بیمه گر تکافل صرفاً حق الزحمه ای را برای خدمات تحصیل می کند (بعنوان وکیل، یا "نماینده") و در هیچ یک از نتایج بیمه گری سهیم نمی شود یا شریک نیست. حق الزحمه بیمه گر ممکن است شامل حق الزحمه مدیریت بودجه و حق الزحمه تشویقی عملکرد باشد.

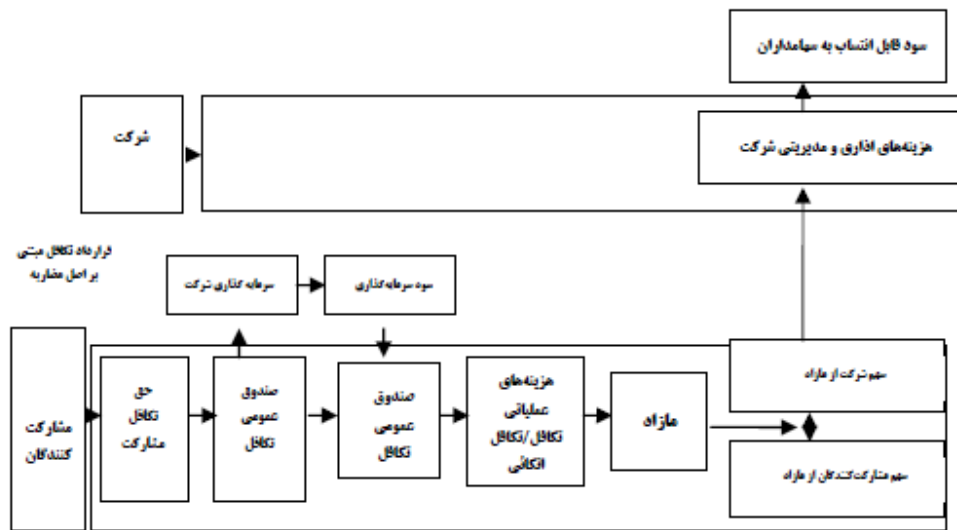
۲- مدل وقف

برخلاف مدل‌های مضاربه و وکالت، وقف همانند کار و کسبی اجتماعی/دولتی عمل می کند، و برنامه ها بر مبنای غیرانتفاعی اداره می شوند. بنابر مدل وقف، بیمه گر یا شرکت کننده مستقیماً صاحب مازاد یا سود نمی شوند و هیچ مکانیزمی برای توزیع وجوه مازاد وجود ندارد. در واقع، بیمه گر وجوه مازاد را بمنظور حمایت از جامعه شرکت کننده نگه می دارد. این مدل با یک وجه مازاد خاص بیش از همه شبیه به مدل بیمه تعاونی معمول است. به معنای دقیق کلمه، این بیمه به شیوه ای بسیار شبیه به بیمه های تعاونی معمول رتبه بندی می شود.

² Deduction

عنوان مقاله: تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

نمودار ۲. الگوی مضاربه در تکافل عمومی

(Abdul Wahab, Lewis & Hassan, 2007)

قابل ذکر است که در الگوی وکالت، بیمه گذاران بعنوان سهامداران شرکت تکافلی از طرف خود، فردی را وکیل می کنند تا سرمایه شرکت را مدیریت کند و در ازای آن حق الوکاله خود را دریافت کند، چه شرکت در مدت مدیریت این وکیل سود کرده و چه زیان دیده باشد، اما در الگوی مضاربه مدیر عامل است یعنی فردی است که سرمایه شرکت را از صاحبان سهام تحویل می گیرد و با آن به کار اقتصادی مشغول می شود و در پایان، چنانچه شرکت سود کرده باشد، او به میزان مورد توافق، سهمی از سود را مالک می شود و در غیر این صورت، چیزی نصیبش نمی شود.

ساختار تعاونی شرکت بیمه اسلامی (تکافل)

این ساختار به طور کلی بر پایه مفهوم مضاربه استوار است. در مورد قوانین ملی متعدد حاکم بر مجوز تشکیل و نظارت بر شرکت های بیمه مطالعات مفصلی انجام گردیده است و واقعیات مهمی نمایان گردیده است:

- ۱- قوانین برخی کشورها ایجاب می کند که سهامداران شرکت های تعاونی تنها به بیمه گذاران محدود شود.
- ۲- حداقل تعداد اعضا برای تشکیل شرکت تعاونی عموماً بسیار زیاد است. برای مثال حداقل اعضا مقرر در قوانین ترکیه ۸۰۰ نفر است. فراهم کردن چنین تعداد زیادی از اعضا برای تشکیل شرکت کار ساده ای نیست.

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

۳- هر سال بسیاری از بیمه گذاران جدید اضافه خواهند شد، لذا داشتن یک ساختار سرمایه ای باز (نامحدود) ضرورت دارد که عملی کردن آن بنظر نمی رسد.

۴- افراد بسیاری به پوشش های بیمه ای نیاز دارند و مایلند که در شرکت های تعاونی بیمه شوند حال آنکه نمی خواهند سهامدار شرکت باشند.

۵- قوانین ملی برخی از کشورها تشکیل شرکت بیمه تعاونی را بر اساس یک طیف گسترده از رشته های بیمه ای مجاز نمی داند و تاکید دارد که این شرکت ها فعالیت های خود را به چند طبقه خاص بیمه ای مانند کشاورزی یا دامداری منحصر کنند.

پس از مطالعه دقیق عوامل فوق، شرکت های بیمه اسلامی به منزله شرکت سهامی با مسئولیت محدود به ثبت رسیده اند. بنابراین علاوه بر آنکه در نقش مدیران وجوه بیمه ای- که بیمه گذاران (رب المال) فراهم نموده اند- عمل می کنند، سهامداران نیز متعهد هستند که سرمایه مخاطره آمیز را برای حمایت و تضمین تعهدات قراردادی صندوق بیمه گذاران فراهم کنند. این سرمایه به طرق زیر برای آن ها تامین و تکیه گاهی اضافی فراهم می کند:

۱- تعهد سهامداران، تضمین بی قید و شروط تمام مسئولیت وجوه بیمه گذاران است اما مسئولیتشان در این مورد فراتر از سهم مشارکت آنها در سرمایه شرکت نیست.

۲- زمانی که وجوه بیمه گذاران و ذخایر آنان برای پرداخت های جاری کافی نباشد کسری از طریق وام بدون بهره (قرض الحسنه) از صندوق سهامداران تامین می شود.

با وجود آنکه سهامداران شرکت های بیمه از سهام شدن در منافی که از طریق عملیات بیمه ای تولید می شود، منع شده اند از قرار معلوم آنها بازده کمتری از سرمایه خود در مقایسه با سهامداران شرکت های بازرگانی دریافت می کنند. سود سرمایه گذاری که از طریق بکارگیری سرمایه سهامداران تولید می شود در برخی موارد حتی پاسخگوی زیان ناشی از کاهش ارزش پول نیز نیست. در مقایسه با سهامداران شرکت های بیمه بازرگانی و حتی بانک های اسلامی و سایر موسسات مالی، پول و سرمایه سهام شرکت های بیمه اسلامی در حال فدا شدن است. اصول مبنایی عملیات مضاربه به میزانی که در بالا اشاره شد متناسب با شرکت های بیمه و عملیات آنها اصلاح شده است.

تکافل در عمل

آنچه تاکنون عنوان گردیده است، تاریخچه، عوامل و نظریات تئوریک پیدایش و چگونگی بیمه اسلامی (تکافل) می باشد، اما آنچه که قابل بحث است چگونگی پیاده سازی بیمه تکافل در عمل می باشد که فعلاً در بلاد اسلامی و برخی نقاط غیر اسلامی در حال اجراست.

اصول عملیات و روش های توسعه

شرکت های بیمه اسلامی ضمن عمل به احکام و تصمیمات فقها بعد از مطالعه ژرف و تجربه های عملی، اصول عملیاتی زیر را با تغییرات جزئی متناسب با شرایط و نیازها منطقه ای و محلی توسعه داده و به کار گرفته اند که با اصول مبنایی بیمه اسلامی تعارضی ندارد. در نمودار ۳) نحوه فعالیت یک شرکت بیمه تکافل در عمل نشان داده شده است.

ویژگیهای اصلی شرکتهای تکافول

بیمه گران تکافول ویژگیهای منحصر به فرد معینی را دارا هستند که اصول کلیدی تکافول و اعتقادات اساسی اسلامی را قبول دارند.

ایجاد دو صندوق جدا

شرکت های بیمه باید صندوق های بیمه گذاران و سهامداران را اداره و نگهداری کنند.

- داریی های صندوق بیمه گذاران باید تشکیل شود از: حق بیمه دریافتی، خسارت های دریافتی از بیمه گران اتکایی، بخشی از سود سرمایه گذاری وجوه و سایر ذخایر مربوط به بیمه گذاران که ممکن است مجمع عمومی با پیشنهاد هیات مدیره شرکت به این امر اختصاص دهد. نجات و هزینه خسارت های بازبافتی، حق مشاوره و وصولی هایی از این دست.

کلیه خسارات پرداختی به بیمه گذاران، هزینه های بیمه اتکایی، ذخایر فنی مرسوم و سایر ذخایر و هزینه های اداری به غیر از هزینه های بخش سرمایه گذاری باید از محل صندوق بیمه گذاران تامین شود. تراز تجاری صندوق بیمه گذاران در پایان سال باید مازاد آنها را نشان دهد. مجمع عمومی با پیشنهاد هیات مدیره ممکن است کل یا قسمتی از مازاد را به ذخایر خاص بیمه گذاران یا ذخایر دیگر اختصاص دهد که ممکن است برای حفظ منابع

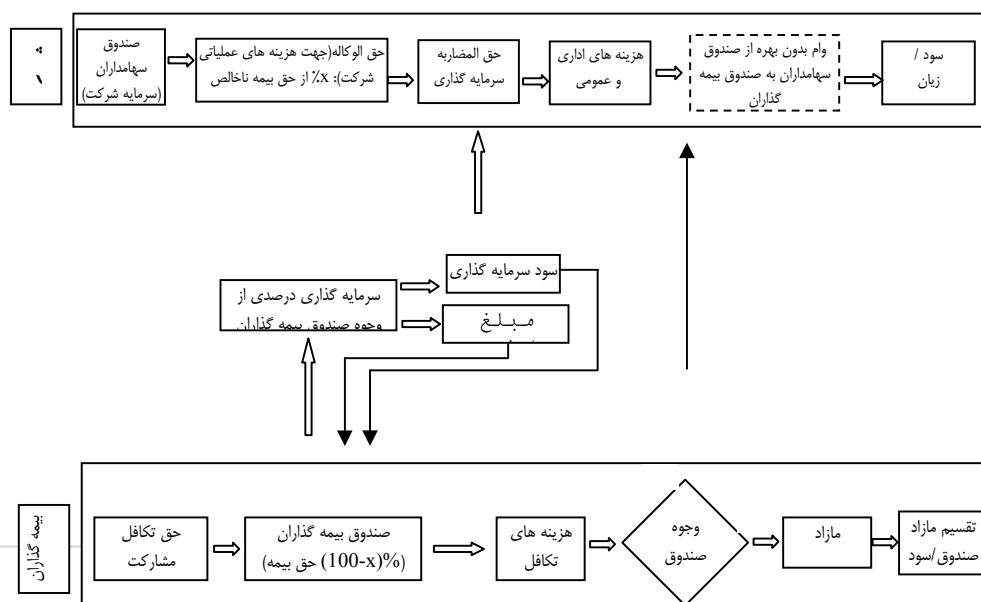
عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

ضروری تلقی شوند. در صورتی که کل مازاد به ذخایر اختصاص داده نشود، مانده حساب میان بیمه‌گذاران توزیع خواهد شد. وقتی که وجوه بیمه‌گذاران و ذخایر برای تامین پرداخت‌های جاری از وصولی‌ها کافی نباشد کسری باید از طریق دریافت وام قرض الحسنه از صندوق سهامداران تامین شود، سهامداران بایستی به پرداخت بی قید و شرط تمام تعهدات قراردادی صندوق بیمه‌گذاران پایبند باشند اما مسئولیت آنها نباید از سهم متعارف مشارکت در شرکت فراتر رود.

- دارایی‌های صندوق سهامداران بایستی تشکیل شود از: سرمایه پرداخت شده و حق الزحمه عملیات و اداره صندوق بیمه‌گذاران (حق الوکاله)، بخشی از سود سرمایه‌گذاران صندوق بیمه‌گذاران (حق المضاربه)، ذخایر فنی و دیگر ذخایر مربوط به آنها که ممکن است با پیشنهاد هیات مدیره شرکت و تصویب مجمع عمومی اختصاص یابد و در اختیار مضارب معتمد قرار گیرد، وصولی‌های گوناگون دیگر.

کلیه هزینه‌های اداری بخش سرمایه‌گذاری و سایر هزینه‌های مربوط به امور سهامداران از محل صندوق سهامداران تامین خواهد شد. مجمع عمومی پس از کسر همه هزینه‌های مربوط به آنها با پیشنهاد هیئت مدیره میزان مازاد سهامداران را تعیین می‌کند. مجمع عمومی ممکن است با پیشنهاد هیئت مدیره این قبیل مبالغ را هر طور که صلاح بداند به ذخایر عمومی اختصاص دهد، مانده حساب از مازاد سهامداران بین آنها تقسیم خواهد شد، کلیه هزینه‌های اداری و مدیریتی مربوط به امور بیمه‌گذاران ممکن است به بدهکار حساب بیمه‌گذاران گذارده شود یا کلیه هزینه‌های اداری و مدیریتی شرکت را که مربوط به بیمه‌گذاران است سهامداران می‌توانند در قبال دریافت نسبت مقرر شده از حق بیمه‌های ناخالص از طریق حق مدیریت اعمال کنند.

نمودار (۳) الگوی عملیات شرکت‌های بیمه تکافل

سرمایه گذاریهای محدود:

پیروی شریعت نه تنها به ساختار عملیاتی شرکت بلکه به سیاست سرمایه گذاری نیز اشاره می کند. شرکتهای تکافول باید از سرمایه گذاری در اوراق بهادار با درآمد ثابت سنتی اجتناب نمایند (به علت کوپن پرداخت بهره^۳ ضمیمه شده). در عوض به آنها اجازه داده می شود در صکوک^۳ (یا اوراق قرضه اسلامی، که در آنها پرداختهای کوپن شکل سهم سود برای کسب و کاری خاص را می گیرند) سرمایه گذاری نمایند. همچنین، سرمایه گذاریها در سهام (اصولاً اجازه داده می شود) باید از تأمین مالی فعالیتهای غیراسلامی (مانند الکل یا قمار) اجتناب نمایند.

عملاً این محدودیتهای اغلب منجر به تمرکز بیش از حد در سهام (به علت کمبود نسبی صکوک)، کمتر از میانگین رتبه بندیهای اعتبار (مواجهه افزایش یافته با خطر طرف دیگر قرارداد) و تمرکز جغرافیایی بالا می شود. ایجاد هیئت فقه اسلامی: بخشی ضروری در حاکمیت شرکتی شرکت تکافول ایجاد هیئت فقه اسلامی علاوه بر هیئت مدیران معمول است. هیئت فقه اسلامی از دانشمندان سرشناس اسلامی تشکیل می شود. این هیئت تضمین می نماید که مدل عملیاتی شرکت، سیاستهای توزیع سود، طرح محصول و دستورالعملهای سرمایه گذاری از اصول اسلامی پیروی می کنند.

کمبود جهانی دانشمندان سرشناس اسلامی در صحنه بیمه و فقدان اتفاق نظر در مورد آنچه پیروی شریعت را تعیین می کند، چالشی برای توسعه سریعتر این صنعت است. با اظهار این موضوع، ظهور برخی نوآوریهای حمایت شده از سوی دولت و بین منطقه ای در این خصوص و نیز شرکت دانشمندان خاص در بیش از یک هیئت فقه اسلامی نشانه هایی مثبت از روند تدریجی اما کند به سوی همگرایی است.

توزیع مازاد بیمه گذاران

به سه طریق، مازاد بیمه گذاران توزیع می شود.

³ Sukuk

محصولات اوراق قرضه اسلامی بوسیله صکوک ارائه می شوند. صکوک در امور مالی اسلامی آنچه است که در امور مالی معمول، اوراق بهادار با پشتوانه دارایی (ABS) هستند. صکوک سررسیدی دارد که از قبل تعیین می شود. صکوک بوسیله دارایی حمایت می شود که آنرا برای سرمایه گذاری بمنظور کسب بازده بدون پرداخت بهره ممکن می سازد. تعجب برانگیز نیست که صکوک به روشی ساختاردهی می شود که دارندگان ریسک اعتباری را اداره می کنند و بخشی از سود را و نه پرداخت بهره ثابتی را از قبل همانند ABS دریافت می کنند.

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

روش اول: بدون توجه به این که بیمه گذاران خسارت پرداخت شده یا نشده باشد، مازاد قابل توزیع به کلیه بیمه گذاران به نسبت حق بیمه پرداختی بیمه گذار در طی سال مربوط پرداخت می شود. فلسفه اساسی این روش آن است که هر بیمه گذاری حق بیمه را کمکی تلقی و به صندوق مشترک که همان صندوق بیمه گذار است، پرداخت می کند. هر چه هست به طور جمعی به همه آنها تعلق دارد، لذا هر بیمه گذاری حق مالکیت خود را به میزانی که کمک کرده واگذار کرده است. بعد از دستیابی به اهداف تشکیلات یعنی پرداخت خسارت های بیمه شدگان و تامین هزینه های عملیاتی، مانده صندوق به کلیه بیمه گذاران تعلق دارد. حقیقت آن است که در این روش، پرداخت خسارت، بیمه گذاران را از حق مالکیت مشترک در صندوق محروم نمی کند.

روش دوم: چنانچه بابت اموال و منافع بیمه شده خسارتی به بیمه گذار پرداخت شود بدون توجه به این که خسارت بالاتر یا پایین تر از حق بیمه پرداختی باشد، وی هیچ گونه سهمی در مازاد بیمه گذاران ندارد و آن مازاد تنها بین آن دسته از بیمه گذارانی که ترجیح داده اند در طی سال مالی هیچ گونه خسارتی دریافت نکنند توزیع می شود. این توزیع به نسبت حق بیمه پرداختی هر یک از آنها صورت می گیرد. این روش عمدتاً بر این دیدگاه مبتنی است که بیمه گذاران با فعالیت سودآور تشویق و مشتریان با نتایج منفی تنبیه شوند.

روش سوم: اگر مقدار خسارت پرداختی به هر بیمه شده از میزان کمک دریافتی یا پرداختی وی برای سال مالی مورد نظر فراتر رود، این عضو هیچ سهمی از مازاد نخواهد داشت. این اصل برای رسیدن به اهداف دیگر منظور می گردد:

- ۱- برای جلوگیری امکان گریز برخی از سوء استفاده گر که ممکن است قصد داشته باشند از روی تقلب مازادی دریافت نمایند. در این خصوص برای حفظ منافع بیمه تعاونی تدابیر لازم اندیشه شده است.
- ۲- چون بیمه گذار نباید بیمه را منبعی برای افزایش ثروت خود تلقی کند، مجاز به دریافت مازاد نیست. هدف از آن، فراهم کردن تامین بیمه گذاری است که جبران غرامت را خود بر عهده گرفته است.
- ۳- دستیابی به هدف بیمه تعاونی قصد تجارت و دستیابی به سود با استفاده از وجوه دیگران را ندارد. بعلاوه گروه مایل است که ریسک بین اعضاء توزیع شود و در تحمل خسارت همکاری کنند.

مازاد سالانه نتیجه خالص معاملات بیمه ای و درآمد شرکت حاصل از سرمایه گذاری حق بیمه ها مطابق قوانین شرعی است. هنگامی این دو عنصر محاسبه می شوند که هزینه های مالی مانند خسارتهای، کارمزد نمایندگی و هزینه های اداری از آن کم شده باشد. بیمه گذار مستحق دریافت درصدی از حق بیمه خالص خویش است.

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

اکثر شرکت ها مازاد قابل توزیع را بر مبنای نتایج ترکیبی از تمامی رشته های فعالیت محاسبه می کنند و کمتر مازاد را به صورت مجزا برای هر رشته در نظر می گیرند.

تعیین میزان حق الوکاله و حق المضاربه

شرکت های بیمه تکافل در ابتدای هر دوره مالی مبلغ و درصد هزینه های عملیاتی (حق الوکاله) و سهم خود از سود سرمایه گذاری منابع مالی صندوق بیمه گذاران (حق المضاربه) را مشخص می نمایند که غالباً مورد اول بر اساس وضعیت بازار و مورد دوم نیز بر همین اساس معمولاً به نسبت های ۵۰:۵۰، ۶۰:۴۰ و یا ۷۰:۳۰ تعیین می نمایند که در مثال زیر که صورت سود و زیان یک شرکت بیمه تکافل در امارات متحده نشان داده شده است حق الوکاله ۲۰٪ حق بیمه ناخالص و حق مضاربه ۳۰٪ سود سرمایه گذاری حق بیمه ها در سال مالی ۲۰۰۶-۲۰۰۷ بوده است که با توجه به کسری صندوق بیمه گذاران و اجبار به اعطای وام بدون بهره از صندوق سهامداران طبق مستندات درصدهای مذکور در سال مالی بعد را بترتیب ۴۵٪ و ۵۰٪ تعیین نموده است.

مثال:

صورت سود و زیان و یادداشت شماره ۲۰ شرکت بیمه تکافل ملی دبی:

- صورت سود و زیان

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تنوری تا عمل

ABU DHABI NATIONAL TAKAFUL COMPANY P.S.C.

Income statement for the year ended 31 December 2007

	Notes	2007 AED	2006 AED
Attributable to policyholders			
Gross takaful contributions revenue	18	117,831,051	73,862,621
Retakaful contributions ceded	18	(52,595,855)	(35,359,546)
Net earned contributions	18	65,235,196	38,503,075
Gross claims incurred			
Gross claims incurred		(78,622,039)	(35,541,253)
Retakaful share of claims incurred		29,312,218	12,639,126
Net claims incurred		(49,309,821)	(22,902,127)
Takaful income			
Takaful income		15,925,375	15,600,948
Takaful expenses			
Takaful expenses		(8,684,629)	(5,160,041)
Retakaful and other income		8,274,071	3,936,406
Takaful operating profit		15,514,817	14,377,313
Policyholders' investment income			
Policyholders' investment income	19	2,251,984	992,032
Mudareb share	20	(675,595)	(297,610)
Wakalah fees	20	(27,667,746)	(17,409,569)
Deficit of takaful result for the year		(10,576,540)	(2,337,834)
Attributable to shareholders			
Shareholders' investment and other income	21	11,055,752	7,068,754
Wakalah fees from policyholders	20	27,667,746	17,409,569
Mudareb share from policyholders	20	675,595	297,610
General & administrative expenses	22	(18,250,354)	(14,344,401)
Provision of loan to policyholders fund	15	(10,576,540)	(2,337,834)
Net profit for the year		10,572,199	8,093,698
Basic earnings per share	23	0.18	0.13

- یادداشت مالی شماره ۲۰:

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

20 Wakalah fees and Mudareb share

- The shareholders manage the takaful operations for the policyholders and charge 20% (2006 - 20 %) of gross takaful contributions as wakalah fees (Note 18).
- The shareholders manage the policyholders' investment fund and charge 30 % (2006 - 30%) of investment income earned by policyholders' investment fund as mudareb share.

پوشش بیمه اتکایی

تکافل اتکایی رابطه نزدیکی با عملیات تکافل دارد به نحوی که شکلی از تکافل است و رقابت در بازار آن بستگی به رقابت بازار تکافل مستقیم دارد. تکافل اتکایی از لحاظ اصول اولیه با عملیات تکافل تفاوتی ندارد. اصول شریعت و اسلام که در عملیات تکافل بکار می رود شامل عملیات تکافل اتکایی نیز می شود، در صورتی که اختلاف هم وجود داشته باشد این است که در عملیات تکافل مجدد به جای شرکت ها، تکافل گران مشتریان هستند.

برای حمایت از منافع بیمه گذاران و سهامداران، شرکت های بیمه اسلامی باید با توجه به شرایط و محدودیت های

زیر به تحصیل پوشش اتکایی کافی بپردازند:

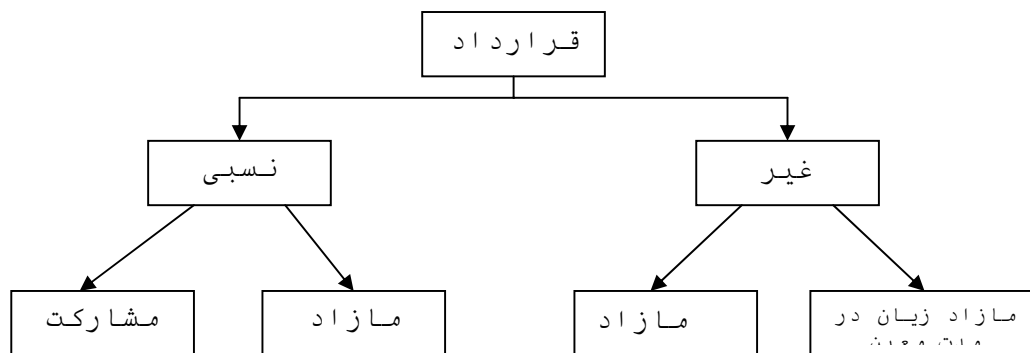
- ۱- حق بیمه پرداختی برای تحصیل پوشش اتکایی در حداقل ممکن باشد.
- ۲- متخصسان بیمه اتکایی به طور دقیق میزان تعهدات را برای اتکایی کردن مشخص نمایند.
- ۳- از شرکت های بیمه تکایی بازرگانی کارمزد دریافت نشود و تعهد اضافی بر مبنای حق بیمه خالص واگذار شود.
- ۴- ممکن است شرکت های بیمه اسلامی از شرکت های بیمه اتکایی اسلامی کارمزد دریافت و یا به آنها پرداخت کنند. در راه توسعه یک نظام بیمه اتکایی متمایز، شرکت های بیمه و بیمه اتکایی اسلامی در تامین پوشش اتکایی در اولویت خواهند بود.
- ۵- شرکت های بیمه اسلامی ممکن است وارد توافقنامه های مشارکت در سود با شرکت های بیمه اتکایی اسلامی و بازرگانی شوند.
- ۶- شرکت های بیمه در پایان هر سال باید به بررسی و بازرنگری دقیق نیازهای اتکایی خود بپردازند و بطور مستمر وابستگی خود را به بیمه اتکایی بویژه به شرکت های بازرگانی کاهش دهند.
- ۷- زمانی که ذخایر یا تعداد شرکت های بیمه و بیمه اتکایی اسلامی پاسخگو است باید هدف نهایی شرکت های بیمه اسلامی قطع و پایان دادن به روابط با شرکت های اتکایی بازرگانی باشد.

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

رابطه عملیاتی و قانونی تکافل گران و تکافلگران اتکایی به شرح ذیل می باشد:

- ۱- تکافل گر اتکایی مسئولیت سرمایه گذاری در صندوق را بر مبنای اصل مضاربه بعهده می گیرد و سود حاصله را با جا به جا کردن حق بیمه ها با کمک شرکت های تکافل گر دیگر بین آنان تقسیم می کند.
 - ۲- سود حاصله بین تکافلگر اتکایی و تکافلگران بر مبنای درصدی که در توافقنامه امضاء شده بین طرفین تعیین شده بود پرداخت خواهد شد.
 - ۳- اگر خطری اتفاق بیافتد، تکافل گران اتکایی خسارت حاصل از ریسک ها بیمه شده را جبران می کند و هزینه های پروسه تکافل را از حق بیمه های ناخالص ذخایر و سود حاصل از سرمایه گذاری پرداخت خواهد کرد.
 - ۴- اگر مازاد سود حاصل گردد، بایستس به نسبت بین تکافل گران تقسیم شود.
 - ۵- در صورت اعسار تکافل گران اتکایی باید از صندوق تکافل اتکایی سهامدارن به وی وام دهند. از محل این صندوق معمولاً خسارت ها پرداخت و حق بیمه های دریافتی بابت وام مصرف می شوند.
- در حقیقت روش های مورد استفاده در تکافل اتکایی همان روش هایی است که در بیمه اتکایی نیز به مانند شکل زیر بکار می رود.

نمودار (۳) روش های تکافل اتکایی

نگاهی به بازار بیمه تکافل در دنیا

امروزه بیش از ۶۳ شرکت تکافل و ۸ شرکت تکافل اتکایی در جهان اسلام فعالیت می کند و ۳۱ شرکت تکافل در کشورهای عربی ۱۶ شرکت تکافل در کشورهای مسلمان غیر عرب و ۱۶ شرکت تکافل در کشورهای غیر

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

مسلمانی که جمعیت مسلمان نیز دارند. شرکت های تکافل بسیار موفق در کشورهای عربی تا ۸ درصد سودسپاهم داشته اند به گونه ای که یک شرکت تکافل در دومی در سال ۲۰۰۷ بالغ بر ۴ میلیارد دلار حق بیمه دریافت کرد و بیمه های تکافل در کشورهای اسلامی در سال گذشته ۳۰۰ میلیارد دلار را زیر پوشش خود قرار داده اند. نخستین شرکت تکافل در سودان در ۱۹۷۸ میلادی و سپس در همان سال در عربستان سعودی تأسیس شد و در سال ۱۹۹۳ میلادی دو شرکت تکافل در برونتی سال بعد دو شرکت تکافل در اندونزی و در ۱۹۹۵ میلادی یک شرکت تکافل در سنگاپور تأسیس گردید. تنها شرکت بیمه تکافل در عربستان سعودی شرکت ملی بیمه تعاونی است. در کویت وزارت تجارت و صنعت مجوز تأسیس نخستین شرکت تکافل را در سال ۱۹۹۸ صادر کرد. نخستین قانون تکافل سال ۱۹۸۵ در مالزی به تصویب رسید و احتمالاً مالزی تنها کشور اسلامی است که قانون تکافل دارد. در سنگاپور دو شرکت تکافل از سال ۱۹۹۵ میلادی فعالیت خود را آغاز کردند. وزارت دارایی اندونزی در سال ۱۹۹۴ مجوز تأسیس نخستین بیمه اسلامی عمر و در همان سال مجوز تأسیس دومین بیمه اسلامی (شامل انواع بیمه ها به جز بیمه عمر) را برای مسلمانان این کشور صادر کرد. تکافل استرالیا در سال ۱۹۹۷ تأسیس شد تا زیانهای مالی مربوط به منازل و وسایل نقلیه تجاری و خصوصی مسلمانان استرالیا را جبران کند. تکافل در بنگلادش در سال ۱۹۹۹ تشکیل شد. سه شرکت بیمه تکافل که در بنگلادش فعالیت می کنند، عبارتند از: بیمه اسلامی بنگلادش با مسئولیت محدود که در زمینه بیمه عمومی فعالیت می کند، بیمه اسلامی زندگی خاور دور با مسئولیت محدود و بیمه بازرگانی اسلامی با مسئولیت محدود. از مشکلات شرکت های بیمه اسلامی در بنگلادش فقدان مؤسسات تکافل اتکایی است از این رو شرکت های بیمه اسلامی برای بیمه اتکایی به شرکت های بیمه اتکایی مرسوم روی می آورند. هر چند فعالیت های تکافل از سال ۱۹۸۵ در مالزی آغاز شد اما از سال ۱۹۹۳ سرعت گرفت و امروز بیش از ۸۰ درصد بازار بیمه مالزی بر اساس قوانین تکافل فعالیت دارند و بیش از ۱۵ درصد تولید ناخالص داخلی مالزی در انحصار بیمه های تکافل قرار دارد. اما شرکت های بیمه ای که بر اساس عقود اسلامی در مالزی سرمایه گذاری می کنند سود آور هستند و از محل سرمایه گذاری ها بیش از ۴۳ درصد و از محل عملیات بیمه گری ۱۵ درصد است. طبق قانون، بیمه گران در مالزی موظف اند ۱۵ درصد از سرمایه گذاری را صرف خرید اوراق بهادار دولتی نمایند و همچنین در بانک های اسلامی که به راستی فعالیتشان بر اساس عقود شریعت است سپرده گذاری کنند. بر اساس قوانین تکافل مالزی در نهایت ۶۰ درصد سود متعلق به بیمه گزاران و ۴۰ درصد سود متعلق به بیمه گران است. در سال ۲۰۰۸، مؤسسه بیمه تکافل و سه مؤسسه تکافل اتکایی در مالزی فعالیت می کنند. بیمه تکافل در مالزی رشد چشمگیری داشته

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

است به طوری که درحال حاضر ۷ درصد از بیمه مالزی را به خود اختصاص داده است و پیش بینی می شود که در سال ۲۰۱۰ به ۲۰ درصد افزایش یابد.

بیمه تکافل در ایران

بیمه های تکافل هنوز در ایران راه اندازی نشده و پژوهشکده بیمه در حال بررسی ایجاد بیمه های تکافل در ایران است اما به اعتقاد آقای محمد ترمذی، رئیس سازمان تکافل مالزی و رئیس گروه جهانی، ایران بازار بزرگ بیمه‌ایی محسوب می شود و می تواند نقش مهمی در صنعت بیمه داشته باشد به طوری که اگر بیمه تکافل در ایران رایج شود جدول حق بیمه های سالانه، افزایش چشمگیری پیدا می کند.

اما از منظری دیگر بیمه های تکافل از نظر چارچوب فقهی و تعابیر از مبانی فعلی ما متفاوت است. کشور ما از لحاظ فقهی و شرعی با بیمه مشکلی ندارد و بیمه های تکامل نیز نیاز فعلی کشور نیست. سایر کشورهایی که مشکلات حقوقی و فقهی دارند از این بیمه استقبال کردند و در کشور ما که امام (ره) نظر قطعی و کاملی در خصوص عقد بیمه مطرح کرده است به دنبال تکافل رفتن نیازی نیست.

چالش های صنعت بیمه تکافل

مسائل مربوط به قوانین و مقررات: به استثناء کشورهای محدودی (مالزی، بحرین، پاکستان و سودان) هنوز قوانین و مقررات مربوط به بیمه های تکافل در کشورهای اسلامی تدوین و تصویب نشده است. تصویب قوانین و مقررات برای حمایت از منافع و حقوق بیمه گذاران بسیار ضروری است و برای پیشرفت و توسعه بلند مدت این صنعت اهمیت فراوان دارد. "برنامه بزرگ مالزی" (Malaysians Master Plan) که برای یک دوره ده ساله از ۲۰۰۴ الی ۲۰۱۴ تنظیم شده است، می تواند بعنوان الگو مورد استفاده قرار گیرد.

ب) استانداردهای حسابداری: شرکت های بیمه تکافل بعنوان یک نهاد مالی در برخی از کشورهای مکلف هستند استاندارد IFRS یا استاندارد AAOIFI را اجرا کنند. هیچ استاندارد بین المللی در خصوص شرکت های بیمه تکافل وجود ندارد. برای حمایت از حقوق بیمه گذاران و ایجاد شفافیت لازم است استاندارد واحدی در تمامی کشورها در خصوص بیمه های تکافل اجرا شود.

عنوان مقاله: تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

ج) مدیریت شرکت های بیمه تکافلی: مبانی و اصول مدیریت شرکت های بیمه تکافل باید به گونه‌ای تدوین و اجرا شود که علاوه بر ایجاد شفافیت و حمایت از حقوق ذینفعان در شرکت های بیمه تکافل، مطابقت داشتن عملیات بیمه گری با مبانی شریعت را نیز تضمین نماید.

د) تحقیق و توسعه: شرکت های بیمه تکافل به دلیل اینکه شرکت های کوچک و یا متوسطی هستند، نمی‌توانند در عرصه تحقیق و توسعه سرمایه گذاری نمایند. با گسترده شدن بازار بیمه ها ی تکافل و اقدامات تبلیغی و اطلاع رسانی در خصوص مزایای و منافع این بیمه ها، شرکت های بیمه تکافل می توانند بخشی از سود خود را به طراحی محصولات جدید اختصاص دهند.

نتیجه گیری

بیمه تکافل را می‌توان اینگونه تعریف کرد که تکافل فعالیت بر اساس عقود اسلامی و دوری از هرگونه ریسک پذیری در سرمایه گذاری ها است، به عبارت دیگر بیمه بدون فاکتورهای غیر شرعی مثل غرر، ربا و قمار را تکافل می گویند و با حذف این سه فاکتور از قرار دادها بیمه اسلامی یا تکافل خواهد شد. تکافل یک سیستم یکپارچه است و این بازار با مشارکت در ریسک ها فعالیت می کند. شیوه فعالیت بیمه تکافل به این ترتیب است که بر اساس یک سیستم مشارکتی/حمایتی تعدادی از افراد، ریسک زیان بالقوه مربوطه به یکدیگر را بین خود تسهیم می کنند و در صورت وقوع زیانی، شریکان زیان تحمیل شده بر فرد را از طریق پرداخت های انجام شده از سوی هر یک از آنها و نیز از طریق سودهای سرمایه گذاری آن پرداخت ها، سپس در پایان سال سود اضافی خالص در میان آنها توزیع می شود. در عمل شرکت های بیمه به عنوان وکیل سهامداران و وظیفه اداره امور عملیات بیمه گری و سرمایه گذاری مبالغ حق بیمه‌ای پرداختی توسط بیمه گذاران را بر عهده می‌گیرد. شرکت‌های بیمه تکافل در ابتدای هر دوره مالی مبلغ و درصد هزینه های عملیاتی (حق الوکاله) و سهم خود از سود سرمایه‌گذاری منابع مالی صندوق بیمه‌گذاران (حق المضاربه) را مشخص می‌نمایند که غالباً مورد اول را بر اساس وضعیت بازار و مورد دوم را بر همین اساس معمولاً به نسبت های ۵۰:۵۰، ۴۰:۶۰ و یا ۳۰:۷۰ تعیین می‌نمایند.

منابع:

۱- توحیدی نیا، ابوالقاسم، "تکافل و اهمیت توجه بیشتر به آن در ایران"، فصلنامه صنعت بیمه، ۱۳۷۶، ش ۸۸.

عنوان مقاله : تکافل (بیمه تعاونی اسلامی) از تئوری تا عمل

۲- صدیق، محمد، بیمه اسلامی، مفاهیم و کاربرد آن، فصلنامه صنعت بیمه، ۱۳۷۸، ش ۵۸.

3- Ma'sum Billah, Mohd, "TAKAFUL (ISLAMIC INSURANCE) PREMIUM: A SUGGESTED REGULATORY FRAMEWORK", International Journal of Islamic Financial Services, 2005, Vol. 3. No.1

4- Gulam Ismail, Sufyan, "Islamic Finance Explained", 1st Ethical Ltd. www.1stethical.com.

5- See Arabi, Oussama, "al-Sanhuri's Reconstruction of the Islamic Law of Contract Defect", in Journal of Islamic Studies, 6:2, 1995.

7- "TAKAFUL (ISLAMIC INSURANCE) PREMIUM", A&M Best company, 2008.

6- <http://www.centinsur.ir>

7- <http://www.takaful-malaysia.com>

8- <http://www.takaful.com.pk>

9- <http://www.takaful.ae/>